

Recenzie

KASÁČOVÁ, Lenka – SOKOL, Milan: Význam vizuálnej komunikácie v kontexte výtvarnej výchovy na 1. stupni základnej školy.

Banská Bystrica : Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela, 2010. 163 s. ISBN 978-80-8083-945-1

Bez prezumpcie symbolických systémov, prostredníctvom ktorých sa realizuje myslenie a komunikácia, nie je mysliteľný nijaký humanitný diskurz. Sprostredkovateľ – médium – je predpokladom i prejavom typicky ľudskej symbolizačnej aktivity, no zároveň aj podmienkou akejkoľvek výmeny informácií. Pre súčasnú informačnú a na masmédiách závislú spoločnosť sú príznačné nielen prudký rast poznania a s ním paralelná reorganizácia epistemologického pozadia kultúry, ale predovšetkým zmeny v jej komunikačných kanáloch. Tie sú zákonite prepojené so zmenami v percepčných a kognitívnych schémach dnešného človeka. Jednoducho povedané – vnímame, poznávame, myslíme a komunikujeme inak, ako pred päťdesiatimi rokmi. Kým päť storočí, ktoré nasledovali po Gutenbergovom vynáleze, by sme mohli nazvať *dobou literárnou*, súčasnosť charakterizuje tzv. *pictorial turn* (termín W. J. T. Mitchella), obrat k obrazu, ktorý prináša rastúci podiel vizuality na sociokultúrnej komunikácii. Ako poukázali E. Cassirer a po ňom N. Goodman, M. Foucault, W. Flusser, M. McLuhan, U. Eco a mnohí ďalší, je to práve charakter média (nech už ho chápeme ako jazyk či obraz, vedu či náboženstvo, televíziu alebo internet), ktorý je v mnohých aspektoch pre komunikačnú výmenu dôležitý, ak nie kľúčový.

Takto široko chápaná medialita tvorí východisko aj pre autorov publikácie *Význam vizuálnej komunikácie v kontexte výtvarnej výchovy na 1. stupni základnej školy*, ktorá reflektuje dopady zmeneného (mas)mediálneho prostredia na najmladšiu generáciu z pohľadu výtvarnej pedagogiky. Autori sa v nej pokúšajú vysvetliť nutnosť aktualizácie filozoficko-výchovného rámca výtvarnej výchovy a vyvodiť odporúčania pre kurikulárnu transformáciu tohto predmetu v primárnej edukácii. Ako sami píšú, „*detstvo v masmediálnom prostredí je radikálne odlišné od detstva pred súčasnou expanziou komunikačných technológií*“ (s. 114). Tento fakt sa odráža v nových nárokoch, hrozbách, ale aj príležitostiach, ktoré súčasný svet dieťaťu ponúka a na ktoré by mala edukácia reagovať. Pretože zmeny sociokultúrneho prostredia prebiehajú zväčša latentne a ich teoretická reflexia je možná až s odstupom času, ani dôsledky premeny prevažne literárneho kultúrneho prostredia na postmoderný priestor založený stále viac na vizualite ešte stále nie sú pedagogickými vedami uspokojuivo zmapované. Snahou autorov je prispieť k vyplneniu medzery, ktorá

vznikla po nevyhnutnej redefinícii cieľov primárnej edukácie v informačnej spoločnosti.

Podľa *Medzinárodnej klasifikácie vzdelávania* (ISCED) je jednou z hlavných požiadaviek, kladených na primárne vzdelávanie, vytváranie základov gramotnosti dieťaťa. Avšak *byť gramotný* sa dnes neobmedzuje len na *vedieť čítať a písať*. Čoraz častejšie sa skloňujú terminologické spojenia *funkčná a kultúrna gramotnosť*, ktoré zdôrazňujú význam rozvoja aktívnych zložiek osobnosti vzhľadom na jej sociálne a kultúrne ukotvenie. Pre primárnu výtvarnú výchovu z toho ako hlavný cieľ podľa autorov logicky vyplýva vytvorenie bazálnych predpokladov pre rozvoj vizuálnej gramotnosti. V súlade s novou koncepciou tohto predmetu, ktorú sformulovali D. Fischer, M. Mudroch a L. Čarný, inovatívne poňatá výtvarná edukácia by nemala byť orientovaná len úzko, emocionálne-expressívne, ale nenahraditeľnú funkciu má plniť práve pri rozvoji vizuálneho myslenia a komunikačných kompetencií dieťaťa, preberajúc na seba rolu kognitívneho, socializačného a integrujúceho nástroja v procese harmonického rozvoja osobnosti.

V týchto intenciách sa zamýšľajú autori nad tvorbou vhodných foriem a metód vyučovania výtvarnej výchovy. Samotnou výtvarnou teóriou aj praxou akceptovaná deelitizácia obrazovej expresie i recepcie znamená demokratické sprístupnenie obrazového komunikačného kódu pre všetkých. V dnes už prirodzenom mediálnom prostredí sa deti od malička musia vysporadúvať nielen s porozumením, ale zároveň aj s aktívnym používaním elementov obrazovej „abecedy“. Niet divu, že v dobe obrazového obratu, ktorý nie je jednoduchým návratom k stredovekej prevahe obrazu, si autori ako vhodný objekt pre metodickú stratégiu rozvoja vizuálno-komunikačných zručností žiakov na 1. stupni základných škôl zvolili zmiešané obrazovo-textové médium *komiksu*. Tento žáner, ktorý bol ešte pred pár desaťročiami teóriou marginalizovaný ako produkt masového, eo ipso nízkeho umenia, je v súčasnosti považovaný za typický výraz postmodernej kultúry. Napriek tomu sa jeho využitiu v školskej praxi veľa pedagógov stále bráni. Pomerne veľký priestor v publikácii je preto venovaný „osvete“, ktorá má do viesť čitateľa k lepšiemu pochopeniu komiksovej formy. Systematicky a prehľadne je vypracovaná sémantická analýza komiksu, načrtnutá je jeho história a miesto v domácom i celosvetovom kultúrnom a umeleckom kontexte. Z teoretickej časti sú potom vyvedené možnosti didaktickej implementácie tohto média v škole.

Ťažiskom nasledujúcej kapitoly sú predovšetkým možnosti využitia komiksu ako vyjadrovacej formy na hodinách výtvarnej výchovy, pričom autori nevyklúčujú ani zaradenie komiksu do iných predmetov. Navrhnuté sú všeobecné zásady pre stratégiu implicitnej mediálnej výchovy (konkretizovanej ako *Vizuálna komunikácia prostredníctvom komiksu*), no súčasne aj sedem celkom konkrétnych metodických postupov tvorby komiksu, ktoré sú (ako si to

napokon samotní autori overili na žiakoch umeleckej školy) aj v skromnejších materiálnych podmienkach v pedagogickej praxi dobre použiteľné a (čo je dôležité) pre deti prístupné.

Záverečná časť monografie je venovaná empirickému výskumu postojov detí k médiám a ich textovo-vizuálnym zložkám. Vyhodnocuje mediálne preferencie žiakov mladšieho školského veku a osobitne ich kontakty s komiksom, detský pohľad na médiá i celkom špecifický problém detských mediálnych hrdinov. Zvláštna pozornosť je venovaná analýze axiologického rozmeru detského chápania komunikačných možností médií – výskumu postojov k percepcii a expresii textom alebo obrazom. V tejto časti sú porovnávané hodnotové posuny postojov po aplikácii stratégie navrhutej v predošlej kapitole, čím je zároveň vyhodnotená účinnosť navrhovaného „mediálneho tréningu“ prostredníctvom tvorby komiksu. Samotná realizácia komiksov je síce náročná na aktivitu žiaka aj učiteľa, a kvôli nutnosti zapojenia kreatívneho myslenia neprebíha vždy bez problémov, no obrazovo-textová mixáž v konečnom dôsledku rezultuje ako nenásilný, pre malých školákov prirodzený vyjadrovací prostriedok.

Vo svete médií, ktoré na jednej strane otvárajú obzory k mikro- a makrosvetom, no na druhej strane často vytvárajú akúsi neprehľadnú zmes audiovizuálnych podnetov, je nevyhnutné viesť deti ku kritickému vnímaniu a využívaniu médií, a vytvárať tak u nich predpoklady aj k neskoršej aktívnej a zodpovednej tvorbe nášho (virtuálneho) sveta. Recenzované dielo je nepochybne cenným príspevkom na ceste k napĺňaniu tejto neľahkej a zodpovednej ambície. Predkladané riešenie problematiky rozvíjania vizuálnych kompetencií v škole je síce rámcované pomerne dlhými filozofickými, kulturologickými a teoretickými pasážami, ktoré by si žiadali o čosi organickejšie prepojenie s didaktickými a výskumnými časťami, no napriek tomu sa autorom podarilo celkom presvedčivo naznačiť aktuálny smer, ktorým by sa mohla uberať výtvarná výchova.

Iveta Drzewiecka
Inštitút estetiky, vied o umení a kulturológie
Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, Prešov